

Adomány a dévai gyerekeknek – kicsit másként

Láng Rita

A Dévai Szent Ferenc Alapítvány és Bőjte Csaba neve senki előtt nem ismeretlen. Ő az, aki a Romániában élő magyar anyanyelvű gyermekek felkarolására, taníttatására, nevelésére tette fel az életét. A dévai ház megalapítása óta 12 olyan otthont hozott létre, amelyben gyermekek élnek, családokat alkotva, nevelőkkel. Az otthonok működéséhez a román állam nagyon kevés pénzzel járul hozzá, a hiányzó sok-sok pénz legnagyobb részét adományokból pótolják, ez elengedhetetlen a működéshez. Az adományok főként élelmiszerből, ruhaneműből, játékokból, könyvekből, tanszerekből állnak. Sokan és sokfelől visznek rendszeresen adományokat Dévára, amit aztán szétosztanak a házak között. A létfenntartás természetesen az alapcél: biztosítása mindannak, amit az otthonba bekerülő gyermekek saját családjukban nem kapnának meg.

A legfontosabb cél azonban mégsem ez, hanem ennél jóval messzebbre mutató gondolat: a gyermekek taníttatása, a megfelelő tanulási körülmények biztosítása, és ami talán még ennél is nagyobb szerepet kap, kiindulópontként a kitöréshez, egy élhetőbb, sikeresebb jövő felé vezető úthoz, a tanuláshoz való pozitív szemlélet kialakítása. Hogy a munka sikeres, ezt az mutatja, hogy az otthonokban nevelkedő gyermekek 60-70 százaléka továbbtanul! (A magyarországi adatok ennél sokkal elszomorítóbbak.)

Az a program, amelynek megvalósításában 2008-09-ben részt vettem, olyasmint vitt az otthonokban élő gyerekek közé, ami csak nagy ritkán jut el hozzájuk: bábszínházat, bábjátékot, drámajátékot, zenét, a művészeti nevelés örömét.

A kezdetek

Az Alela Kulturális Egyesület a művészetek fejlesztő hatását kihasználva dolgozik gyerekekkel. Az egyesület 2008 elején megnyert egy pályázatot, amelyet a Nemzeti Civil Alap írt ki a határon túl élő magyar anyanyelvű gyermekek művészeti nevelésére. A tervezett program a *Művészetek útján az erdélyi gyerekekért* címet kapta, mivel erdélyi gyerekekhez, ezen belül a Csaba testvér otthonaiban élő gyermekekhez kívánt művészeti programokat, foglalkozásokat eljuttatni.

Az egyesület szervező csapata (Székely Andrea, Fogarasi Erzsébet, Zurbó Sándor, Gönczöl Enikő és Zurbó Péter) januárban kiutazott Erdélybe, hogy egyeztessen a programról, az elképzelésekről. Nagy örömmel fogadták őket, és természetesen az ötletet is: szeretettel várnak bennünket három helyszínen: Déván, Petrozsényban és Szászvároson, ezt mondták.

A csapat

A megvalósításban résztvevők egy fontos dologban nagyon hasonlóak voltak: ki-ki a saját területét jól ismerő, játékos kedvű, a játék erejében bízó szakember: Székely Andrea, a Kabóca Bábszínház vezetője, rendező, Érsek-Csanádi Gyöngyi, az Aranyszamár Színház vezetője, bábszínész, Szívós Károly, a Kolibri Színház bábszínésze, Gyulai Csaba zenész, Zurbó Péter, gyermekotthonban dolgozó tanár, drámapedagógus és én, tanító-drámatanárként. (És a férjem, aki ezúttal többfunkciós volt: sofőr, fotós, technikus, világosító.)

A terv

Három részből állt: vigyünk bábelőadást mindegyik helyszínre, vegyenek részt a gyerekek az előadásokhoz kapcsolódó dráma-, báb- és zenei foglalkozásokon, és tartsunk e három területet felölelő képzést a nevelőknek. Egyúttal indítsunk el egy olyan munkát, kellő segítséget adva a nevelőknek, amelynek záró részében, a júniusi gyermeknapon, az egyes otthonok gyerekei (lehetőleg a látott bábelőadáshoz kapcsolódóan) egy-egy kis színdarabbal mutatkoznak be egymásnak.

Egyeztetések zajlottak a résztvevők között, de számos kérdés merült fel bennünk: Na, de mennyi időnk lesz? És hány gyerek? És milyen életkorúak? És hány órától lehet velük foglalkozást tartani? És hol? És hány nevelő lesz a képzésen? Válaszokat vártunk az ezernyi kérdésre, de nem mindenre jött egyértelmű válasz Erdélyből. Akkor nem értettük, hogy miért. Később, amikor ott voltunk, már igen.

Úgy indultunk el, hogy az ötnapi részletes programtervet kidolgoztuk, és bíztunk abban, hogy azt meg is tudjuk valósítani. A programterv a következőképpen alakult:

Koncentráció és játéköröm. Drámajáték-foglalkozás. Égerszegi József felvétele

1. nap: utazás Dévára, egyeztetések a helyszínen
2. nap: délelőtt a Mesélő kert című bábelőadás bemutatása Petrozsényban (60'), utána játék a gyerekekkel (60'); délután: a Mesélő kert bemutatása Déván
3. nap: délelőtt: képzés a nevelőknek I. Déván (3 x 90'). Délután: foglalkozások Déván gyerekeknek az előadáshoz kapcsolódóan (3 x 80')
4. nap: délelőtt: képzés a nevelőknek II. Déván (3 x 90'). Délután: a Mesélő kert bemutatása Szászvároson, utána játék a gyerekekkel (60')
5. nap: hazautazás

A Mesélő kert Tamkó Sirató Károly verseiből összeállított előadás, amelyet Székely Andrea rendezett. Játsszák: Érsek-Csanádi Gyöngyi, Szívós Károly, zenél: Gyulai Csaba. Csodás utazás egy különös kertben, amelynek virágai, fája izgalmas, humoros, tanulságos történetekkel szórakoztatják az utazót.

Az előadás utáni játékfoglalkozást Petrozsényban és Szászvároson erősen megszabta a rendelkezésünkre álló idő: 60 percünk volt. A terv szerint egy rövid beszélgetéssel kezdődik a játszó színészekkel a látottakról, „élménybeszámoló”, majd követi egy játéksor, olyan gyakorlatokkal, szabályjátékokkal, melyeket a témára adaptáltunk, és elsősorban az együttműködés, egymásra figyelés fejlesztését szolgálták. Például: a Jut eszembe játék, asszociációk kert, mese hívószóra; Földrengés: fuss, ha virágnevet, vagy az előadás szereplőjének nevét, helyszínét hallod; Térfelosztás: egy kert virágai vagyunk, töltsük be egyenletesen a kertet...; Atomok: legyünk egy csokor virágai négyen, hatan...)

A dévai gyerekeknek tervezett foglalkozásunk már 3 x 80 perces volt, három helyszínen, forgószínpadszerűen terveztük megvalósítani.

Az első helyszín a zenéé (Károly, Csaba): hangszerek játékok, játékos hangszerek kipróbálása, az előadás zenei anyaga, a zene szerepe, közös zenélés – ezek voltak a fő elemek a foglalkozásban.

A második helyszín a báb és kézműves tevékenységről szólt (Andrea, Péter): az előadásban használt bábozókat kipróbálása, báb készítése, a látottak továbbgondolása, a mese folytatása, ehhez kapcsolódó bábjeleket (ek) készítése volt a cél.

A harmadik helyszínen a dráma és a báb volt a főszereplő (Gyöngyi, Rita): az előadáshoz kapcsolódó játékokban először a történet egy részének újrajátszása, reprodukálása történt, ezúttal nemcsak bábos, hanem drámás eszközökkel. Itt nyílt lehetőség néhány fontos drámás munkaforma (pl. állókép, gondolatkövetés, mimes játék, jelenet) és néhány, az előadásban nem látott bábos tevékenység, például a tárgyjáték tanítására. A foglalkozás második része itt is a történet továbbgondolása volt, amelyet az előbb megismert formákkal kívántunk megjeleníteni. Végül azt terveztük, hogy kitalálunk közösen egy új virágot, amely ennek a kertnek a lakója és csodás története van. A történetek kitalálása és színpadra állítása a nevelők feladata lenne (természetesen minden segítséget megadunk), mert ezeket a rövid jelenetfüzéreket kellene bemutatni a júniusi gyermeknapon.

A nevelőknek tartott képzésen két nagy területtel akartunk foglalkozni: bábos és drámás alapismereteket nyújtani a résztvevőknek sok-sok gyakorlati tapasztalat útján. Terveink szerint 6 x 90 perc állt rendelkezésünkre. A nevelőkről tudni kell, hogy 90%-uk nem pedagógus, ami akár meg is könnyítheti, de nehezítheti is a képzést.

Hát így vágtunk neki...

A megvalósítás

2008 márciusában heten utaztunk Erdélybe az Aranyszámár Színház buszával, benne az előadások kellékei, mellette rengeteg anyag az egyéb foglalkozásokhoz. És nagyon készültünk.

Megérkezve szembesültünk néhány olyan dologgal, amit csak akkor érthet meg az ember, ha ott van és látja, hogyan élnek az otthonok lakói, milyen elvek szerint szervezik az életüket. Rengeteg a gyerek, Déván közel kétszáz, jól öltözött, gondozott, derűs. Kicsi visz kisebbet, nagy fog kézen két másik kicsit és segít egy harmadiknak... és valahogy minden olyan nyugodt. Kiderült, hogy nincs – vagy nem úgy – az összes betervezett programra idő, mert a gyerekeknek délelőtt iskola, nem lehet elkérni őket, a tanulási időt délután is szigorúan be kell tartani (l. amit fent a tanulásról írtam), nincs kivétel akkor sem, ha vendégek vannak. A nevelők pedig, akikhez 10-12 gyerek alkotta vegyes életkorú *család* tartozik, csak akkor tudják ellátni teendőiket (a főzésen kívül minden az ő feladatuk), amikor a gyerekek iskolában vannak, és így nem biztos, hogy mindkét napi képzésen mindenki részt tud venni (ráadásul volt, aki más városból jött át!).

Először kiakadunk: de hát tudták, hogy jövünk... így kell szervezni?... most akkor hová, mikor? Aztán összeült a csapat és rugalmasan, ámde éjszakába nyúlóan átszerveztünk, az időhöz alakítottunk, hogy végül is minden beleférjen.

És így lett. Minden program megvalósult.

A legtöbb gyerek számára újdonság volt a bábszínház, egy csoda, látszott az arcukon. Aztán úgy játszottak, hogy alig győztünk velük lépést tartani. Kreativitásban, ötletben nem volt hiány... nem is gondoltuk volna. De hat órákor szó nélkül indultak leckét írni. „Ugye játszunk még?!”

Hihetetlen élmény volt a nevelőkkel játszani. Visszafogott, tartózkodó, kicsit bizalmatlan tekintetek, fardtak is, lenne dolguk a lakásban is. Aztán lassan megváltozik a hangulat, nevetnek, szaladnak, elkezdenek játszani és élvezik! Aztán mennek bábozni, izgalmas dolgok születnek, maguk sem hiszik, hogy mire képesek. Sosem próbálták. Játékkönyvet, bábos szakirodalmat kapnak ajándékba, hogy a megtanult anyag segítség legyen számukra. Ígérik, másnap igyekeznek eljönni, de ahhoz este, ha mind a tíz gyerek lefeküdt, előre kell dolgozni. És a többség tényleg ott van... és *talán* megpróbálja majd a gyerekekkel is, „nem is hittem, hogy tudok még így játszani”...

Miért van ott a talán? Az ott töltött időben sokat beszélgettünk, mindhárom házban, ahol jártunk. Nevelőkkel, gyerekekkel. Ha csak kicsit is, de kezdtünk belelenni az életükbe és rájöttünk, hogy az általunk kínált művészeti tevékenységek (bár érzik a hasznosságát, szerepét) idő és szakember hiányában nem tölthetnek be jelentőségüknek megfelelő szerepet. Nem vehetnek el időt a klasszikus értelemben vett tanulástól, ott, ahová a kooperatív oktatás, a korszerű technikák, a projektek kínálta sokszínűség még nem érkezett el. Furcsa kimondani, de ezek a gyerekek sok szempontból mégis gazdagabbak itthoni társaiknál. Egytől egyig udvarias, tisztelettudó. Hihetetlen összetartás, segítőkészség van bennük, durva beszédet egyszer sem hallottunk, minden apróságot értékelnek, és emellett tudják, hogy mindenért meg kell dolgozniuk, és teszik is ezt. És büszkék: nem kérnek, de köszönettel elfogadnak. Lehetne mondani, hogy ez a hit ereje, de azt gondolom, nem csak az. Csaba testvértől indul, igen (az ő karizmája páratlan), de ez az erő a közös szemléletmód és a céltudatos, szeretettel teli nevelés hatása (is) lehet. Engem, nem hívő embert is megérintett az ottani léghő a szavakkal nehezen kifejezhető hangulatával.

A folytatásban

A nevelők, ahogy idejük engedte, dolgoztak a kis előadások létrehozásán. 2008. június 1-jén mentünk újra Dévára. Ez volt a gyermeknap: a szabadság, a játék, a buli napja – egy hatalmas villában (az udvaron színpaddal!), amit egy Svédországban élő magyar bocsátott a rendelkezésükre! És az idő remek.

Csetlő-botló, de rengeteg munkát felölölő bemutatókat láttunk. Utána a Mesélő kert című bábelőadást nézhették meg a gyerekek, majd a nevelőket mentesítve egész délután játszottunk velük. Végül ajándékot adtunk: egy bábokkal teli ládát (ún. Varázsládát) kaptak az otthon lakói. Nem kell mondanom, hogy mekkora volt az öröm!

Másnap a szászvárosi otthonban Érsek-Csanádi Gyöngyi bemutatta a Bolondos világ című darabot, melyben a Meseládikó összes bábját felhasználva alakítja, játssza el a történetet. (A Meseládikó a Varázsláda „kistestvére”, óvodások számára megfelelő méretű bábokkal, anyagokkal tele. Mindkét láda a www.alela.hu oldalon megtekinthető) A szászvárosi otthonba egy ilyet vittünk ajándékba.

A folytatás folytatása – címszavakban

2009-ben az Alela újabb pályázatot nyert a program folytatásához. Három új helyszínen jártunk, és játszottunk gyerekekkel, gyerekeknek: Szovátán, Parajdon és Nyárádremetén.

Áprilisban egy négynapos út (Zurbó Péter, Farkas Szilvia és én) szólt arról, hogy mindhárom helyen több foglalkozást tartottunk korosztályi bontásban: játékokat és tanítási drámaórát is!

Ugyanazt tapasztaltuk, mint az előző alkalommal, nagy örömmel vettek részt a gyerekek minden programban. Megosztották a gondolataikat, vitáztak, ötleteltek, véleményük volt! A nevelők azt mondták, ilyenek még nem is látták őket.

Májusban az Aranyszamar Színház (Érsek-Csanádi Gyöngyi vezetésével) két bábelőadást vitt Szovátára és Parajdra: a Mesélő kert című kétszemélyes darabot kicsiknek és a Sorsokk című, Arany balladákából összeállított előadást nagyoknak. (A színház előadásairól bővebben a www.aranyszamar.hu oldalon lehet olvasni.) Azt mesélték, hogy nagy volt a siker.

A program záróakkordjaként Mátyás Zoltán és Majoros Ági bábszínészek utaztak a Világszép Bóbiska című kétszemélyes darabjukkal a fenti otthonokba. A program ezzel zárult, de amennyiben új pályázati lehetőség adódik, folytatni szeretnénk!

A mérleg...

A folytatás azért nagyon fontos, mert ez a legtöbb, amit tehetünk: odavisszük azt, amihez értünk, amiről tudjuk, hogy fontos, amit hittel csinálunk, mert látjuk, hogy a gyerekeknek ez jó, kell. Többen is vannak, akik így gondolják, teszik ezt, mert mint mondták, rendszeresen jár ki színjátszással foglalkozó kolléganő, működik énekkar, egy debreceni fiatalember pedig visz filmeket és filmklubot tart. De még több kéne a művészeti tevékenységekből, hogy valóban ne csak szórakoztató, kikapcsoló unikum legyen egy-egy ilyen foglalkozás, hanem a fejlesztő hatás is érezhető legyen! Aki teheti, menjen!

És bár rengeteget dolgoztunk, sokat tettünk a mérleg egyik serpenyőjébe mégis úgy érzem, egyensúlyban van a mérleg. Amit én kaptam, életem egyik legnagyobb élménye volt. Ezért néha úgy érzem, a mérleg az ő javukra billen...

Arany tomahawk

Csabai Flóra

2009 nyarán került megrendezésre az első Játszószínházi⁵ táborunk Albertirsán, 6-8 éves gyerekek számára. A gyerekek fele a tanév folyamán részt vett kétszer 10 alkalommal drámajáték foglalkozásokon, a többieknek semmilyen drámás-színjátszós jártasságuk nem volt. A csoport életkorban és nemben is ve-

⁵ A Játszószínház a Kerekasztal, az első magyarországi színházi nevelési társulat 1992-től futó sorozata volt, amely lehetővé tette, hogy a foglalkozásokat megkedvelő gyerekek, fiatalok ne csak osztálykeretek között vehessenek részt színházi nevelési programokon, illetve többtanáros drámaórákon. A tanév során kéthetente tartott foglalkozások sok-sok fiatal számára váltak jelentős eseménnyé, személyesen fontossá. Népszerűek voltak a Játszószínház nyári táborai is – ezeket rendszeresen más-más településre vitte a színházi nevelés hazai úttörő csapata. A programsorozat elnevezése egyik kedves játszótársunktól származik, *Pozsár Piroskától* (aki hamarosan kétférfes családanya lesz). És a Kerekasztaltól vette át *Gabnai Katalin*, aki egyfajta tevékenység, továbbá egyidőben egy tantárgy elnevezéseként is alkalmazta az általa szervezett drámapedagógia szakirányú továbbképzéseken. Attól függetlenül, hogy szerzőnk és munkatársai részéről az elnevezés átvétele tudatos volt vagy sem, öröm, ha a Játszószínház újabb és újabb metamorfózisaiban működik, ha újabb feltámadása élményt jelent gyerekeknek és felnőttek egyaránt. (K. L.)